

हिमसंस्कृतवार्ता:

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper

नवा प्रेरणा नवोत्साहः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

1

27.03.2024 बुधवासरः वि.सं. २०८० चैत्रकृष्णपक्षः द्वितीया चैत्र 14 प्रविष्टांशः

Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-155

2

कङ्गनाकङ्गनारणौत
हिमाचलस्य पुत्री अस्ति...'
मुख्यमन्त्री
सुखविन्दरसिंह-सुखु

इस्रो संस्थायाः नूतनः
कीर्तिमानः, अधुना
प्रक्षेपास्त्राणां मलिनावशेषः
अन्तरिक्षे प्रकीर्णः न
भविष्यति

2

॥ श्रीरामायणकथा ॥

4

नारदस्य उपदेशात्
यमेन सह रावणस्य
युद्धम्। (द्वितीयः खण्डः)

प्रमुखाः वार्ताः

- निर्वाचनायोगः सी-विजिल् एप इति माध्यमेन निर्वाचनप्रक्रियायाः निकटतया निरीक्षणं कुर्वन् अस्ति। अयं अनुप्रयोगः आदर्श-आचारसंहितायां उल्लङ्घनस्य अभिलेखनार्थं, प्रतिवेदनार्थं, समाधानार्थं चास्ति।
- भारतीयतटरक्षक-आईसीजी-संस्थायाः विशेषप्रदूषणनियन्त्रणविमानम् "समुद्र-पेहरेदार" इति आसियानदेशेषु फिलिपिन्स-देशस्य मनीलाखाईं प्राप्तवान्। भारतीयतटरक्षकस्य समुद्रीप्रदूषणनिवारणक्षमतां प्रदर्शयितुं आसियानक्षेत्रे समुद्रप्रदूषणविषये चिन्ताम् उत्थापयितुं चास्य भ्रमणस्य उद्देश्यं वर्तते।
- प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी बेल्लिजयमदेशस्य प्रधानमन्त्री अलेक्जेंडर डी क्रो इत्यनेन सह दूरभाषेण भाषितवान्। उभौ नेतारौ व्यापारः, निवेशः, स्वच्छप्रौद्योगिकी, अर्धचालकः, औषधं, हरितहाइड्रोजनं च इत्यादिषु विभिन्नक्षेत्रेषु द्विपक्षीयसम्बन्धं अधिकं सुदृढं कर्तुं उपायानां विषये चर्चा कृतवन्तौ।
- अमेरिकादेशस्य बाल्टिमोर-नगरे वायुविमानेन आहतः फ्रांसिस स्कॉट-सेतुः। अनेन सेतोः विशालः भागः पतितः। अनेकानि वाहनानि च नद्यां पतितानि सन्ति। प्राप्तवार्तानुसारं शीतस्य, न्यूनदृश्यतायाः च कारणेन उद्धारकार्यं बाधितं जातम्। उद्धारकर्मचारिणः प्रायः २० जनानां अन्वेषणं कृतवन्तः।

मुम्बई प्रथमवारं एशियायाः
अरबपतिराजधानी अभवत्,
एकस्मिन् वर्षे २६ अरबपतयः वर्धिताः,
प्रतिस्पर्धायां बीजिंगनगरं पृष्ठे

हिमसंस्कृतवार्ता: मुम्बई

भारतस्य वित्तीयराजधानी मुम्बई एशियायाः अरबपतिराजधानी अभवत्। मुम्बई-नगरं चीनस्य राजधानी बीजिंग-नगरं त्यक्त्वा प्रथमवारं एतत् स्थानं प्राप्तवान्। अस्मिन् नगरे ६०३ वर्गकिलोमीटरक्षेत्रे १२ अरबपतिजनाः निवसन्ति, यदा तु बीजिंगनगरे १६,००० वर्गकिलोमीटरक्षेत्रे ११ अरबपतिजनाः निवसन्ति। हरुन् रिसर्च इत्यस्य २०२४ ग्लोबल रिच लिस्ट इत्यस्य अनुसारं विगते एकवर्षे मुम्बईनगरे २६ नूतनाः जनाः अरबपतयः अभवन्, बीजिंगनगरे तु अस्मिन् काले १८ जनाः सूचीतः बहिः अभवन् चीनदेशे ८१४ अरबपतिः सन्ति, भारते तु २७१ अरबपतयः सन्ति। अधुना वैश्विकरूपेण अस्यां सूची मुम्बई-नगरं तृतीयस्थानं प्राप्तवान् अस्ति। न्यूयॉर्क-नगरं प्रथमस्थाने अस्ति, यत्र ११९ अरबपतयः निवसन्ति, लण्डन्-नगरं द्वितीयस्थाने अस्ति, यत्र ९७ जनाः अरबपतयः सन्ति। अरबपतिः ते जनाः सन्ति येषां सम्पत्तिः एककोटिरूप्यकात् अधिकं (प्रायः ८,३३३ कोटिरूप्यकाणि) अस्ति। प्रतिवेदानुसारं मुम्बईनगरस्य आहत्य १२ जनानां धनं एकस्मिन् वर्षे ४७ प्रतिशतं वर्धित्वा ४४५ अरब डॉलर (३७.०९ लक्षकोटिरूप्यकाणि) अभवत्। तस्मिन् एव काले चीनस्य राजधान्यां अरबपतिनां धनं २८ प्रतिशतं न्यूनीकृत्य २६५ अरब डॉलर (२२.०८ लक्षकोटिरूप्यकाणि) अभवत्।

कर्नाटके केआरपीपीनेता
जी जनार्दन रेड्डी स्वदलस्य
भारतीयजनतादले विलयम् कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता: कर्नाटकप्रदेशे केआरपीपीनेता जी जनार्दनरेड्डी स्वपक्षस्य भारतीयजनतापक्षेण सह विलयं कृतवान्। लोकसभानिर्वाचनात् पूर्वं सः स्वपत्न्या अरुणालक्ष्म्या सह पुनः भाजपायां सम्मिलितः अस्ति। जी जनार्दन रेड्डी भारतीय जनता दलस्य नेता बी एस येदियुरप्पा तथा दलस्य प्रदेशाध्यक्षस्य बी.वाई. विजयेन्द्रस्य उपस्थितौ भाजदले सम्मिलितः। रेड्डीमहोदयः उक्तवान् यत् सः भाजपादले सम्मिलितः अस्ति, सः किमपि पदं न याचते।

लद्दाखस्य अधिकाराणां कृते २१ दिवसान् यावत्
अनशन-कर्ता सोनम-वाङ्गचुकः स्वस्य अनशनस्य
समाप्तिम् अकरोत् अकथयत् च "संघर्षं निरन्तरं भविष्यति"

हिमसंस्कृतवार्ता: - नरेशमलोटिया

लद्दाखस्य राज्यीकरणस्य आग्रहं कृत्वा संविधानस्य षष्ठसूचिकायां समावेशं कृत्वा २१ दिवसान् यावत् अनशनं कुर्वन् सामाजिककार्यकर्ता सोनम-वाङ्गचुकः स्वस्य अनशनस्य समाप्तिम् अकरोत्। २१ दिवसान् यावत् लवणं जलं च माध्यमेन जीवित्वा प्रसिद्धः जलवायुकार्यकर्ता शिक्षासुधारकर्ता च सोनम-वाङ्गचुकस्य संघर्षं निरन्तरं भविष्यति इति अवदत्। अस्मात् पूर्वं सः प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्मै आह्वानं कृतवान् आसीत् यत् सः जनान् प्रति कृतानि प्रतिज्ञाकथनानि पूर्येत्। सामाजिकमाध्यममञ्चे 'एक्स' इत्यत्र प्रकाशितस्य विडियोमध्ये वाङ्गचुकः दुर्बलः दृश्यमानः लद्दाखस्य जनान् अस्मिन् समये राष्ट्रहिताय

स्वस्य मताधिकारस्य 'सावधानीपूर्वकम्' उपयोगं कर्तुम् आह्वानं कृतवान्। लेह-नगरस्य शिखर-निकायस्य कार्गिल- लोकतांत्रिक- गठबन्धनस्य (केडीए) च संयुक्तप्रतिनिधिभिः सह वार्तायां एकदिनानन्तरं सोनम-वाङ्गचुकः ६ मार्चतः शून्यात् उप-तापमानस्य 'जलवायु-वेगे' अस्ति। एतयोः संस्थयोः संयुक्तरूपेण लद्दाखस्य राज्यस्य, षष्ठानुसूचौ तस्य समावेशस्य च आग्रहं कृत्वा आन्दोलनस्य नेतृत्वं भवति। षष्ठी अनुसूच्यां स्वायत्तजिलापरिषद्द्वारा असम- मेघालय- त्रिपुरा- मिजोरम- प्रदेशयोः आदिवासी-क्षेत्राणां प्रशासनसम्बद्धाः प्रावधानाः सन्ति। सोनम-वाङ्गचुकः उक्तवान् यत् भारतं लोकतन्त्रस्य माता अस्ति, अस्माकं नागरिकानां अतीव विशेषा शक्तिः अस्ति। वयं निर्णायकभूमिकायां स्मः, वयं कस्यापि सर्वकारस्य मार्गं परिवर्तयितुं वा सर्वकारं परिवर्तयितुं वा बाध्यं कर्तुं शक्नुमः यदि तत् कार्यं न करोति। गत २१ दिवसेषु लद्दाखस्य त्रिलक्षनिवासिनां मध्ये प्रायः ६०,००० जनाः अस्मिन् उपवासे भागं गृहीतवन्तः इति दृढनिश्चयः वर्तते। बालिवुड- सुपरहिट- चलच्चित्रे '३ इडियट्स इत्यस्मिन् आमिरखानस्य चरित्रं रन्चो सोनम वाङ्गचुकस्य जीवनात् प्रेरितम् अस्ति। पञ्चमे चरणे २० तमे दिनाङ्के लद्दाखनगरे लोकसभानिर्वाचनस्य मतदानं भविष्यति।

भारतं फिलिपिन्स-देशस्य सार्वभौमिक-प्रयासानां
समर्थनं करोति : डॉ. एस.जयशंकरः

(हिमसंस्कृतवार्ता: -प्रवीणकुमारः)

विदेशमन्त्री डॉ. सुब्रमण्यमजयशङ्करः अवदत् यत् भारतं फिलिपिन्सदेशस्य राष्ट्रियसार्वभौमत्वं निर्वाहयितुम् प्रयत्नानाम् समर्थनं करोति। अद्य मनीलानगरे फिलिपिन्सदेशस्य विदेशमन्त्री एनरिक मेनालो इत्यनेन सह समाचारमाध्यमान् सम्बोधयन् सः अवदत् यत् प्रत्येकस्य देशस्य स्वस्य राष्ट्रियसार्वभौमत्वं निर्वाहयितुम्, प्रवर्तयितुं च अधिकारः अस्ति। विदेशमन्त्रिणः एतत् वक्तव्यं दक्षिणचीनसागरे चीनदेशेन सह फिलिपिन्सदेशस्य समुद्रीविवादस्य दृष्ट्या अनन्तरं प्राप्तम्।

डॉ.एस.जयशंकरः मुक्त कंठेन उक्तवान् यत् भारतं आसियानदेशानां केन्द्रत्वस्य, सद्भावस्य, एकतायाः च समर्थकः अस्ति। सः इति अपि उक्तवान् यत् भारतं नियमाधारितशासनस्य दृढपालनकारणात् अस्मिन् क्षेत्रे महती प्रगति-समृद्धौ च भारतं विश्वसिति। विदेशमन्त्री उक्तवान् यत् अस्मिन् विषये १९८२ तमे वर्षे संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य समुद्रविधिविषये घोषणायाः, समुद्रीयसंविधानरूपेण मान्यताप्राप्तस्य, विशेषं

महत्त्वं वर्तते, तस्य सर्वैः पक्षैः पूर्णतया अनुसरणं कर्तव्यम्। डॉ. जयशंकरः अवदत् यत् विश्वे जायमानानि परिवर्तनानि दृष्ट्वा भारतं फिलिपिन्सदेशं च समीपं आगत्य परस्परं सहकार्यं कुर्वन्तु, येन नूतनस्य उदयमानस्य विश्वव्यवस्थायाः आकारः दातुम् शक्यते। सः अवदत् यत् भारतस्य फिलिपिन्स-देशस्य च द्विपक्षीयसम्बन्धेषु अद्यतनकाले महती वृद्धिः अभवत्। विदेशमन्त्री उक्तवान् यत् भारतं फिलिपिन्सं च न केवलं महत्त्वपूर्णं समुद्रीयराष्ट्रं, अपितु भारतीयप्रशान्तक्षेत्रस्य द्वौ पक्षौ अपि स्तः। सः अवदत् यत् भारत-फिलिपिन्सञ्च वैश्विकरूपेण नौकायानस्य विकासाय असाधारणप्रतिबद्धतां दर्शितवन्तौ। डॉ. जयशंकरः अवदत् यत् द्वयोः देशयोः सम्बन्धाः यथा प्रगताः सन्ति, तथैव रक्षाक्षेत्रस्य विचारः स्वाभाविकः एव। विदेशमन्त्री उक्तवान् यत् भारतस्य फिलिपिन्सस्य च द्विपक्षीयव्यापारः गतवर्षे ३ अरब डॉलरं पारितवान्। परस्परव्यापारस्य वृद्धिः निरन्तरं भविष्यति इति सः विश्वासं प्रकटितवान्।

सुभाषितम्

सा भार्या या प्रियं ब्रूते
स पुत्रो यत्र निवृत्तिः।
तन्मित्रं यत्र विश्वासः
स देशो यत्र जीव्यते।।

भावार्थः- जो मीठी वाणी में बोले वही अच्छी पत्नी है, जिससे सुख तथा समाधान प्राप्त होता है वही वास्तव में पुत्र है, जिस पर हम बिना झिझके संपूर्ण विश्वास कर सकते हैं वही सच्चा मित्र है तथा जहां पर हम काम करके अपना पेट भर सकते हैं वही अपना देश है।

हिमसंस्कृतवार्ता:

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

कङ्गनाकङ्गनारणौत हिमाचलस्य पुत्री अस्ति...' काङ्ग्रेसस्य आलोचनानां मध्ये मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुखोः महत्वक्तव्यम्

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला।

अभिनेत्रीतः नेतारूपे परिणता कंगनारणौत मंडीलोकसभासनात् भाजपा प्रत्याशी अस्ति। तस्मिन् एव काले मण्डीतः आसनं प्राप्य राजनीतिः आरब्धा अस्ति। काङ्ग्रेसप्रवक्त्री सुप्रियाश्रीनेत इत्यनया अभिनेत्रीकङ्गनारणौत इत्यस्याः विरुद्धं आपत्तिजनकं पदं स्पष्टीकृतम्। अस्य पदस्य अनन्तरं राजनीतिः आरब्धा, काङ्ग्रेसस्य आलोचना च क्रियते। तस्मिन् एव काले हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखोः कङ्गनारणौतां 'हिमाचलस्य पुत्री' इति उक्तवान्। सुप्रियाश्रीनेत इत्यस्य कथितस्य उल्लेखस्य (पोस्ट इत्यस्य) अनन्तरं सोमवासरे एषः विवादः आरब्धः, यस्मिन् रानौतायाः आक्षेपार्हं कैप्शनयुक्तं कोर्सेट् टॉप धारयितुं चित्रं सामाजिकमाध्यमेषु बहुधा प्रकटीकृतम्। अनेकेषां भाजपानेतृणां अन्येषां च कोलाहलस्य अनन्तरं पदं निष्कासितम् अस्ति। सुप्रियाश्रीनेत इत्यनया अपि दावितं यत् तस्याः सोशल मीडिया हैण्डल् हैक कृत्वा दुरुपयोगः कृतः अस्ति, सा कदापि अन्यस्याः महिलायाः अपमानं न करिष्यति इति। आगामिसामान्यनिर्वाचनार्थं हिमाचलप्रदेशस्य मण्डीतः कङ्गनारणौत भाजपायाः कृते निर्वाचिता अस्ति। मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुखोः मंगलवासरे शिमलानगरे पत्रकारैः सह उक्तवान् यत् सा (कङ्गना रणौत) हिमाचलस्य पुत्री अस्ति। तस्य मातापितरौ अत्र निवसतः। तस्य पिता मण्डीनगरे काङ्ग्रेसस्य महासचिवः कृतः। तस्मिन् एव काले मुख्यमंत्री सुखोः अवदत् यत् वयं महिलानां मध्ये १५०० रूप्यकाणां वितरणं कृत्वा महिलासम्माननिधि इत्यादयः बहवः योजनाः आरब्धाः। अनेके भाजपानेतारः अभिनेत्री-राजनेत्री-कङ्गना-रानौतायाः समर्थनं कृत्वा काङ्ग्रेसस्य तीव्र-आलोचनं कृतवन्तः। अस्मिन् विषये भाजपा वैधानिकं पक्षम् कर्तुं कार्यं कुर्वन् अस्ति। सम्पूर्णं मण्डीक्षेत्रं हिमाचलप्रदेशं च क्रुद्धम् अस्ति।

हिमाचलप्रदेशस्य विपक्षनेता जयरामठाकुरः उक्तवान् यत् अस्य मूल्यं काङ्ग्रेसेन दातव्यं भविष्यति। भाजपानेत्री शाइनाएनसी इत्यनया विडियो सन्देशे उक्तं यत् वयं रुढिवादानाम् विरुद्धं युद्धं कुर्मः इति समयः अस्ति। चलचित्रजगत्, फैशनजगत् वा अन्यस्य कस्यचित् व्यवसायस्य वा महिला सक्रियजनजीवने किमर्थं भागं ग्रहीतुं न शक्नोति? स्वदेशस्य कृते किमपि उत्तमं कर्तुम् इच्छति इति भावेन एव कङ्गना रणौत भाजपा-सङ्घस्य सदस्यतायाः निर्णयं कृतवती अस्ति, अतः काङ्ग्रेस-पक्षेण अस्य कृते क्षमायाचना कर्तव्या। प्रत्येकं नारी सम्मानस्य योग्या - कंगनारणौत कङ्गनारणौत अपि काङ्ग्रेसनेतारं लक्ष्यं कृत्वा प्रत्येकं महिला सम्मानं अर्हति इति अवदत्। अत्र गत्वा कङ्गना अवदत् यत् प्रत्येका महिला कस्मिन् अपि व्यवसाये भवतु, सम्मानं अर्हति। अधिकतया अहं 'मण्डी' इति वस्तुना आहतः अस्मि, या छोटाकाशी इति नाम्ना प्रसिद्धा, या बहूनां ऋषीणां भूमिः अभवत्। कङ्गनारणौत दिल्लीनगरे भाजपामुख्यालयस्य नेतृत्वं करोति, यत्र दलस्य अध्यक्षेन जेपीनड्डा इत्यनेन सा आहूता। रणौतायाः कथनमस्ति यत् दलस्य अध्यक्षं मिलित्वा काङ्ग्रेसनेतृविरुद्धं अग्रे कार्यविधिविषये निर्णयः क्रियते।

सुखविन्दरसिंहसुखं काङ्ग्रेसस्य अन्तिमः मुख्यमन्त्री- सुधीरशर्मा

हिमसंस्कृतवार्ता- धर्मशाला। हिमाचलप्रदेशस्य राजनीतिषु प्रतिमास्थापनस्य महत्त्वं तस्मात् ज्ञातुं शक्यते यत् लोकनिर्माणमन्त्री विक्रमादित्यसिंहः स्वपितुः वीरभद्रसिंहस्य प्रतिमा न स्थापिता इति कारणेन त्यागपत्रं दातुं प्रस्तावम् अयच्छत्। तदनन्तरं प्रतिमास्थापनविषये हिमाचलप्रदेशस्य राजनीतिषु भिन्नः राजनैतिकवर्णः दृष्टः। शनिवासरे (२३ मार्च) भारतीयजनतापक्षे सम्मिलितः सुधीरशर्मा प्रतिमास्थापनार्थम् अस्मिन् राजनैतिकयुद्धे नूतनं वस्तु योजितवान् अस्ति। चण्डीगढे भाजपानेतुः राजेन्द्रराणावर्यस्य गृहे कार्यकर्तृणां सम्मेलने सुधीरशर्मा मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुखोः व्यंग्यं कृतवान्। सुधीरशर्मा इत्यनेन उक्तं यत् हिमाचलस्य निर्माता, राज्यस्य प्रथमः मुख्यमन्त्रिणा डॉ. यशवंतसिंहपरमारेण च सह हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुखु इत्यस्य प्रतिमा अपि स्थापनीया। डॉ. यशवंतसिंहपरमारः हिमाचलप्रदेशस्य प्रथमः मुख्यमंत्री अस्ति तथा च सुखविन्दरसिंहसुखुः इत्यस्य प्रतिमायाः अधः लिखितव्यं यत् सः काङ्ग्रेसस्य अन्तिमः मुख्यमंत्री अस्ति।

सुधीरशर्मा आजीवनं भाजपायां स्थातुं प्रतिज्ञां कृतवान्

धर्मशालायाः पूर्वविधायकः सुधीरशर्मा काङ्ग्रेससर्वकारे एकमात्रः विधायकः आसीत् यः वीरभद्रसर्वकारे मन्त्रिमण्डलमन्त्री आसीत्, परन्तु मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुखुः इत्यस्य नेतृत्वे सर्वकारे स्थानं न प्राप्तवान्। काङ्ग्रेसपक्षे स्थित्वा अपि सुधीरशर्मा सुखविन्दरसिंहसुखुसर्वकारस्य निर्णयानां मुक्तमञ्चात् मुक्ततया विरोधं कुर्वन् आसीत्। सामाजिकमाध्यमेषु अपि सुधीरशर्मा मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुखोः ऊपरि निरन्तरं आक्रमणं कुर्वन् अस्ति।

अतः अधुना सुधीरशर्मा काङ्ग्रेस-पक्षं त्यक्त्वा भारतीयजनता-पक्षे सम्मिलितः अस्ति। भाजपायां सम्मेलनस्य अनन्तरं सुधीरशर्मा मुख्यमन्त्रिणः विरुद्धं घोरं मौखिकप्रहारं कुर्वन् अस्ति। शनिवासरे दिल्लीनगरे भारतीयजनतापक्षे सम्मेलनस्य अनन्तरं शिमलानगरं गत्वा सुधीरशर्मा आजीवनं भाजपायां तिष्ठामि इति उक्तवान् आसीत्। मीडियाभिः सह वार्तालापस्य समये सः एतदपि अवदत् यत् सर्वकारः पूर्णतया असफलः अस्ति तथा च मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुखोः नेतृत्वे सर्वकारेण सामान्यजनाः तप्ताः सन्ति।

२८ मार्च दिनाङ्के भविष्यति सुधीरशर्मणः धर्मशालायाः जोरवरप्राङ्गणे भव्यं स्वागतम्

काङ्ग्रेसं त्यक्त्वा भाजपायां सम्मिलितस्य सुधीरशर्मा इत्यस्य २८ मार्च दिनाङ्के धर्मशालानगरस्य जोरवारक्रीडाङ्गणे भव्यं स्वागतं भविष्यति। जिला भाजपा मंगलवासरे धर्मशालायां संगोष्ठ्यां योजनां कृतवती। जोरवारप्राङ्गणे आयोजिते भव्यसमारोहे पूर्व मुख्यमंत्री एवं विपक्षनेता जयरामठाकुरः भाजपा प्रदेशाध्यक्षः डॉ. राजीव बिन्दलसहितं अन्ये नेतागणाः अपि उपस्थिताः भविष्यन्ति। भाजपा काङ्गड़ा चम्बा संसदीयनिर्वाचनक्षेत्रस्य प्रभारी किञ्च विधायकः विपिनसिंहपरमारः मंगलवासरे धर्मशालायां एतां सूचनां दत्तवान्। अपरपक्षे मंगलवासरे एव विधानसभा उपनिर्वाचनार्थं सुधीरशर्मा इत्यस्य नाम अपि भाजपा घोषितवती अस्ति।

निर्दलीयानां प्रकरणं न्यायालयं गन्तुं शक्नोति, विधानसभाध्यक्षः अधुनापि त्यागपत्रं न स्वीकृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला।

त्रयाणां स्वतन्त्रविधायकानां त्यागपत्रस्य विषयः अधुना न्यायालयं गन्तुं शक्नोति। दिल्लीनगरे भाजपायां सम्मेलनात् पूर्वं देहरातः के.एल.ठाकुरः, हमीरपुरतः आशीषशर्मा च त्रयः स्वतन्त्राः विधायकाः विधानसभाध्यक्षं कुलदीपपठानियां मिलित्वा त्यागपत्रं दत्तवन्तः आसन्। परदिने ते दिल्लीनगरे भारतीयजनतापक्षे सम्मिलिताः, परन्तु विधानसभाध्यक्षः अद्यापि तत् त्यागपत्रं न स्वीकृतवान्। स्वतन्त्रविधायकानां भाजपायाश्च एषा आशङ्का पूर्वमेव

आसीत्। अत एव त्यागपत्रं प्रस्तूयमाणे विडियोग्राफी अपि कृता। एते त्रयः विधायकाः त्यागपत्रं दत्त्वा राज्यपालं शिवप्रतापशुक्लं अपि मिलितवन्तः। यदि सः त्याग-पत्रस्य दत्तस्य परदिने भारतीयजनतापक्षे सम्मिलिताः भवन्ति तर्हि ते दलविरोधी कानूनस्य अन्तर्गतं अयोग्याः भविष्यन्ति, परन्तु सभापतिना एतस्य अयोग्यतायाः संज्ञानं ग्रहीतुं भवति। स्वतन्त्रविधायकानां समस्या अस्ति यत् ते दीर्घकालं प्रतीक्षितुं न शक्नुवन्ति। तेषां उद्देश्यं लोकसभानिर्वाचनेन सह उपनिर्वाचनं प्रतिस्पर्धयितुं वर्तते। उपनिर्वाचनमपि तदा एव भविष्यति यदा एप्रिलमासपर्यन्तं रिक्तस्थानं घोषितं भविष्यति। हिमाचले लोकसभानिर्वाचनानां विधानसभा उपनिर्वाचनानां च अधिसूचना ७ मे २०२४ दिनाङ्के करणीया अस्ति। कालस्य महत्त्वं विचार्य अधुना भारतीयजनतापक्षेण महाराष्ट्रविधानसभाप्रकरणे न्यायालयस्य निर्णयः राजभवनं विधानसभासभापतिं च प्रेषितः। अन्येषु अनेकेषु राज्येषु अपि एतादृशाः निर्णयाः कृताः इति विपक्षनेता जयरामठाकुरः अवदत्। इदानीं वक्तारः अस्मिन् बहुकालं व्यतीतुं न शक्नुवन्ति। भाजपादलम् अपि राष्ट्रियस्तरस्य अस्य विषयस्य विषये पूर्वं अवलोकितवान् अस्ति तथा च कानूनी विकल्पस्य अपि शीघ्रमेव प्रयासः भवितुं शक्नोति। महाराष्ट्र-कर्नाटक-मध्यप्रदेश-विधानसभा-प्रकरणेषु अस्य विषये पूर्वमेव अनेके न्यायालय-आदेशाः सन्ति।

हिमाचल भाजपायां विद्रोहः पूर्वमन्त्री डॉ. रामलालमार्कण्डेयः घोषितवान् यत् कस्यापि परिस्थितौ निर्वाचनं स्पर्धयिष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलप्रदेशस्य लाहौलस्पित्याः पूर्वविधायकः पूर्वमन्त्री च डॉ. रामलाल मार्कण्डेयः भारतीयजनतापक्षस्य विरुद्धं विद्रोहं कृतवान्। भाजपा शीर्षनेतृत्वेन विद्रोही पूर्वकाङ्ग्रेसविधायकस्य रविठाकुरस्य प्रत्याशीत्वं लाहौलस्पीतिकक्षेत्रस्य नामपत्रस्य घोषितमात्रेण सः यत्किमपि मूल्येन एकस्मात् एव आसनात् निर्वाचनं प्रत्यागन्तुं घोषितवान्। इतरथा अपराह्णे शिमलानगरं प्राप्तस्य विद्रोही काङ्ग्रेसविधायकस्य रविठाकुरस्य युवाकाङ्ग्रेसकार्यकर्तृभिः घोरविरोधः कृतः। अस्मिन् काले भाजपा कार्यकर्तारः हस्तक्षेपं कृतवन्तः। युवा काङ्ग्रेसस्य कार्यकर्तृभिः रविठाकुरस्य विरुद्धं घोषोद्घोषान् कृतम्। अस्माद् कारणात् वातावरणं तनावपूर्णं जातम्। श्री ठाकुरः राज्यसभासांसदेन हर्षमहाजनेन सह पत्रकारसम्मेलनार्थं शिमलानगरं प्राप्तवान् आसीत्।

अस्मिन् काले तस्य युवाकाङ्ग्रेसस्य, एनएसयूआइ-कार्यकर्तृणां च विरोधस्य सम्मुखीकरणं कर्तव्यः आसीत्। अपरपक्षे लाहौलस्पित्यां डॉ. मार्कण्डेयः श्रीठाकुराय दलस्य नामपत्रं दत्त्वा क्रुद्धः अस्ति। ठाकुरमहोदयं लक्ष्यं कृत्वा सः अवदत् यत् सः कस्यापि परिस्थितौ भ्रष्टान् न सहेत, अग्रे गन्तुं न अनुमन्यते इति। राजनीतिं त्यजति चेदपि। सः अवदत् यत् सः लाहौलस्य भविष्यं नष्टं न भवितुमर्हति। डॉ. मार्कण्डेयः शीघ्रमेव दलात् त्यागपत्रं दास्यति इति अवदत्।

तेन सह सम्पूर्णः मण्डलकार्यकारी अपि सामूहिकत्यागपत्रं दास्यति। प्रत्येकः कार्यकर्ता उच्चाज्ञानिर्णयेन निराशः च भवति। मार्कण्डेयमहोदयेन कतिपयदिनानि पूर्वमेव विद्रोहस्य संकेताः दत्ताः आसन्। उल्लेखनीयं यत् मंगलवासरे एव प्रातःकाले भाजपा शीर्षनेतृत्वेन हिमाचलप्रदेशस्य षट् विधानसभासनेषु उपनिर्वाचनस्य नामपत्रस्य घोषणा कृता आसीत्। डॉ. मार्कण्डेयः त्रिवारं लाहौलस्पित्याः विधायकः, द्विवारं मन्त्री च अभवत्। पूर्वं भाजपा-नेतृत्वेन जयराम-सर्वकारे सः कृषिमन्त्री आसीत्। इदानीं हिमाचलस्य मुख्यमन्त्री सुखविन्द्रसिंहसुखुः अवदत् यत् षट् विद्रोही काङ्ग्रेसविधायकानां कृते नामपत्रं दत्त्वा हिमाचले विधायकानाम् अश्वव्यापारः अभवत् इति सिद्धं भवति। सः अवदत् यत् हिमाचले आगतः रामस्य, गतः रामस्य राजनीतिः नासीत्, परन्तु भाजपा आरब्धा अस्ति।

शेयरविपणौ पुनः पतनं, सेन्सेक्सः ३६२ अंकैः न्यूनः, निफ्टी २२,००५ अंकैः समाप्तः

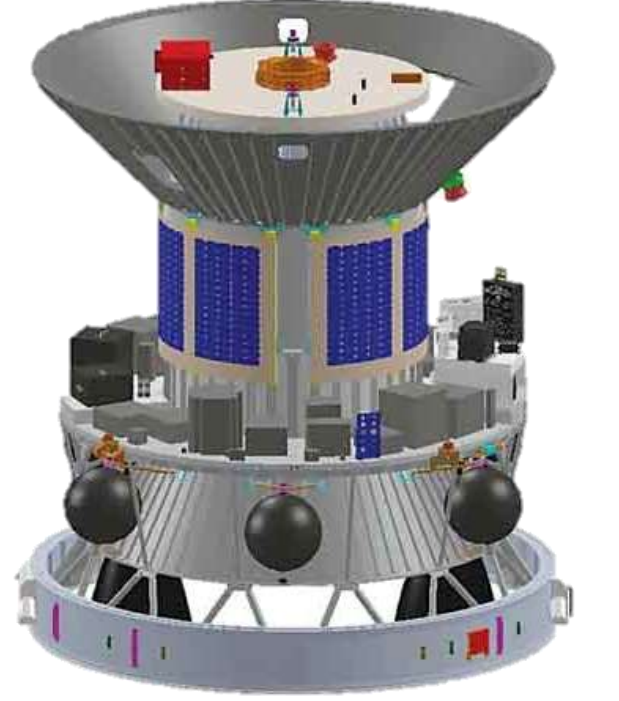
(हिमसंस्कृतवार्ता - दिलीपः (नादौनम्))

विदेशीयनिधिनां निरन्तरनिवृत्तेः वैश्विकविपणेभ्यः मिश्रितभावनायाश्च मध्यं प्रारम्भिकपतनात् किञ्चित् पुनरुत्थानस्य अनन्तरं मंगलवासरे भारतीयशेयरविपणयः रक्तवर्णं स्थगिताः अभवन्।

रिलायन्स् इण्डस्ट्रीज तथा एचडीएफसी बैंक इत्येतयोः न्यूनतायाः कारणेन बेन्चमार्क इक्विटी सूचकाङ्कयोः सेन्सेक्सः निफ्टी च इत्येतयोः अपि न्यूनता अभवत्, येषां सूचकाङ्के बहु न्यूनता दृष्टा।

३० शेयरयुक्तः बीएसई सेन्सेक्सः अद्य ७२,४७०.३० इति मूल्ये समाप्तः, यः ३६१.६४ अंकाः अथवा ०.५० प्रतिशतं न्यूनः अभवत्। दिने यः ४६८.९१ अंकाः अथवा ०.६४ प्रतिशतं न्यूनमागत्य ७२,३६३.०३ अंकाः अभवन्। तथैव राष्ट्रिय-शेयर-विनिमयस्य निफ्टी-५० अपि ९२.०५ अंकैः अथवा ०.४२ प्रतिशतं न्यूनतां प्राप्य २२,००४.७० अंकैः आगत्य समाप्तम्।

इस्रो संस्थायाः नूतनः कीर्तिमानः, अधुना प्रक्षेपास्राणां मलिनावशेषः अन्तरिक्षे प्रकीर्णः न भविष्यति

विश्वस्य प्रमुखाषु अन्तरिक्षकम्पनीषु स्थानं प्राप्तवत्या इस्रो-संस्थया अपरं कीर्तिमानं स्थापितम्। भारतस्य उपग्रहः पीएसएलवी शून्यकक्षीयमलिनाभियानं सम्पन्नं कृतवान्। एतत् अभियानं स्वयमेव महती उपलब्धिः अस्ति। अस्य लाभः अयं भविष्यति यत् इदानीं यत्किमपि रॉकेटप्रक्षेपास्रां इस्रो नूतन-अभियानस्य कृते प्रक्षेपणं करोति तस्य मलिनावशेषः अन्तरिक्षे न प्रकीर्णः भविष्यति। इस्रो इत्यनेन एतत् कार्यं तस्मिन् समये सम्पन्नम् यदा विश्वस्य वैज्ञानिकानां कृते अन्तरिक्षमलिना प्रमुखा समस्या वर्तते। इस्रो द्वारा सूचितं यत् तस्य ध्रुवीय उपग्रहप्रक्षेपणवाहनं (PSLV) शून्यकक्षीयमलिनमिशनं सम्पन्नम् कृतवान्। एतत् पराक्रमं मार्चमासस्य २१ दिनाङ्के प्राप्तम् यदा PSLV Orbital Experimental Module-3 (POEM-3) इति विमानं पुनः पृथिव्याः वायुमण्डले प्रविश्य स्वस्य कार्यं सम्पन्नवान्। अन्तरिक्षसंस्थया इस्रो इत्यनेन उक्तं यत् PSLV-C58/ExpoSat इति अभियानेन कक्षायां व्यावहारिकरूपेण शून्यं मलिनम् अवशिष्टम् अस्ति।

दुर्घटनायाः सम्भावना न्यूना भविष्यति

इस्रो इत्यस्य मते कस्यापि उपग्रहस्य कक्षायां स्थापनां कृत्वा पीएसएलवी त्रयः भागाः विभक्ताः भवन्ति। अस्य नाम POM-3 इति। अस्मिन् प्रथमं ६५० किलोमीटर् ऊर्ध्वतायाः कक्षातः ३५० किलोमीटर् ऊर्ध्वतायाः कक्षायां पीएसएलवी आनीता। अस्य कारणात् पीएसएलवी शीघ्रमेव स्वकक्षायां प्रविष्टा। अस्य बृहत्तमः लाभः अस्ति यत् कक्षापरिवर्तनस्य समये कस्यापि उपग्रहस्य दुर्घटनायाः सम्भावना न्यूनीकरिष्यते।

पेलोड् कृते निजीसहभागिता प्रोत्साहिता

POEM-3 इत्यस्मिन् ९ भिन्नप्रकारस्य प्रयोगात्मकाः पेलोड् स्थापिताः सन्ति। अनेन सह अनेकप्रकारात्मकाः वैज्ञानिकप्रयोगाः कर्तव्याः सन्ति। एतेषु ६ पेलोड् गैरसर्वकारीयसंस्थाभिः वितरिताः सन्ति। एते पेलोड् एकमासस्य अन्ते एव निर्मिताः। परन्तु तस्य बहु व्ययः भवति अतः इस्रो इत्यनेन तस्मिन् निजीप्रतिभागितां प्रोत्साहयितुं निर्णयः कृतः। इस्रो इत्यनेन अन्तिमेषु मासेषु बहवः नवीनतमाः प्रयोगाः कृताः।

बाणभट्टः

बाणः वात्स्यायनमहर्षेः वंशे जातः महाकविः। सः हर्षवर्धनस्य आस्थाने कविरासीदित्यवगम्यते। 'हर्षचरितम्', 'कादम्बरी' च तस्य कृती। महाकविः बाणभट्टः गद्यकाव्यजगतः चक्रवर्ती। पद्यं वद्यं गद्यं हृद्यम् इति उक्तिः बाणस्य गद्यप्रबन्धारचनादनन्तरमेव लोकोक्तितामशिश्रियत् इति भाति। कविराजः इति नामा गद्यकविरेकः वदति यत्-सुबन्धुर्बाणभट्टश्चकविराज इति त्रयः इति श्लेषार्थचमत्कारे वयं त्रय एव गद्यकवयः इति साधयति। बाणभट्टस्य कवितासामर्थ्यविचारे गोवर्धनाचार्यस्य प्रशंसावचनम् एवमस्ति "जाता शिखण्डिनी प्राक् यथा शिखण्डी तथाऽवगच्छामि। प्रागल्भ्यमधिकमाप्तुं वाणी बाणे बभूवेति॥ धर्मदासः नामकः कविः प्रश्नोत्तररूपेण- "रुचिरस्वरवर्णपदा रसभाववती जगन्मनो हरति। तत्किं तरुणी नहि नहि वाणी बाणस्य मधुरशीलस्य॥" इति विदग्धमण्डनम् नामके ग्रन्थे बाणवाणीं प्रार्शंसत्। महाकविः जयदेवः ब्रूते, यथा हर्षो हर्षो हृदयवसतिः पञ्चबाणस्तु बाणः इति। अपि च - बाणोच्छिष्टम् जगत्सर्वम्, तथा कादम्बरीरसज्ञानाम् आहारोऽपि न रोचते इत्यादय उक्तिनट्यः सहृदयानां वदनरङ्गे नरीनृत्यन्ति। कालः स्थाण्वीश्वराधिपतेहर्षवर्धनस्यास्थाने बाणः कविरासीदित्यवगम्यते।

श्रीहर्षवर्धनसार्वभौमस्य कालः क्रि.श. ६०६ - ६४८ इति तु प्रसिद्धम् एव। अतः बाणस्यापि कालः सप्तमशतकस्यादिभागः इति निर्णेतुं शक्यते। शोणानद्याः पश्चिमे तीरे स्थितः प्रीतिकूटम् नाम अग्रहारः (ब्राह्मणानां निवासस्थानम्) बाणस्य जन्मभूमिः आसीत्। वात्स्यायनवंशजः "चिन्तामणिः" बाणस्य पिता। राजदेवी बाणस्य माता। बाणस्य भट्ट इति उपनाम आसीत्। अपि च उक्तिरेवमस्ति यथा- अलभत च चित्रभानुस्तेषां मध्ये राजदेव्यभिधानायां ब्राह्मण्यां बाणमात्मजम्। इति। अतोऽयं ब्राह्मण आसीदिति व्यज्यते। बाणस्य जन्मस्थानस्य समीप एव यष्टिगृहम् नाम ग्रामः, ततोऽपि अनतिदूरे श्रीहर्षवर्धनस्य द्वितीयशिलादित्यस्य राज्यम् "श्रीकण्ठदेशः" अविद्यत। हर्षवर्धनशिलादित्यः क्रि.श.६०६-६४७ काले आस। इति हर्षचरिते उल्लिखितम्। अतः बाणभट्टोऽपि सप्तमे शतमाने आसीत् इति स्पष्टतया अवगम्यते। कविरसौ स्थाण्वीश्वरेशस्य श्रीहर्षस्य सभापण्डित आसीदिति तस्य हि हर्षचरिते उल्लिखितम् - तथापि नृपतेर्भक्त्या भीतो निर्वहणाकुलः। करोम्याख्यायिकाम्भोधौ जिह्वाप्लवनचापलम्॥[१] स्थाण्वीश्वरेशः श्रीहर्षः ६६३ मितवैक्रमाब्दे राज्येऽभिषिक्तः ७०५ मितवैक्रमाब्दे तनुं त्यक्तवान्। तं ६८६ मितवैक्रमाब्दतः ७०२ मितवैक्रमाब्दं यावता भारतं पर्यटनं चीनयात्री हवेनसङ्घः (हेनसांगः) बहुशः स्मरति। तत्सभापण्डितः बाणः पञ्चविंशतिवर्षवयस्कः ६७० मितवैक्रमाब्दमभितो हर्षस्य सभायां प्रविष्ट आसीदिति तस्य ६४५ मितवैक्रमाब्दे जन्म कथ्यते। हर्षानुजः कृष्णो बाणं नैकटयेन जानाति स्म किन्तु श्रुततदीष्यपरवचनः श्रीहर्षस्तु प्रथमं तं नाङ्गीचकार किन्तु पश्चाज्जातयथार्थस्तं सभाध्यक्षं न्ययोजयत्। हर्षनिधनानन्तरमपि बाणो जीवित एवाऽसीत् व्यत्यापयच्च शेषजीवनं स्वकीये एव प्रीतिकूटग्रामे। तस्य हर्षचरितं कादम्बरी चोभौ ग्रन्थावपूर्णाविव दृश्यते तेन बाणोऽपि हर्षनिधनानन्तरं बहुकालं नैव जीवित आसीत्। अतः स ७१५ मितवैक्रमाब्दमभितस्तनुं तत्याजेत्यनुमीयते। इत्थं स सप्ततिवर्षमितायुषमुपभुक्तवान्। संस्कृतप्राचीनकविषु बाण एवैतादृशो यस्य स्थितिकालः सुस्पष्टः। तं वामनाचार्यः (८७० वै०) स्वीयायां काव्यालङ्कारसूत्रवृत्तौ, आनन्दवर्धनः (९०७ वै०) ध्वन्यालोके, धनिकः (१०६० वै०) दशरूपकावल्लोके, भोजः (१०८० वै०) सरस्वतीकण्ठाभरणे, क्षेमेन्द्रः (१११० वै०), रुय्यकः (१११० वै०) बहुशः उद्धरन्ति।

॥ श्रीरामायणकथा ॥

उत्तरकाण्डम् (चतुर्दशः सर्गः) नारदस्य उपदेशात् यमेन सह रावणस्य युद्धम्। (द्वितीयः खण्डः)

एवं विचिन्त्य देवर्षिः नारदः यथावृत्तं ख्यातुं यमस्य सदनं प्रति अगच्छत्। तत्र गत्वा सः अग्निपुरस्कृतं प्राणिनः यस्य यादृशं विधानम् अनुतिष्ठन्तं यमम् अपश्यत्। सूर्यपुत्रः यमः देवर्षिं नारदं दृष्ट्वा धर्मतः उपवेशनाय आसनं दत्त्वा अब्रवीत् हे देवर्षे! तव कुशलं नु? कुत्रचित् धर्मस्तु न नश्यति? कथं तव आगमनम् अभूत्? देवर्षिः तदा अब्रवीत् हे धर्मराज! मम वाक्यं श्रूयतां विधानं च विधीयताम्। दशग्रीवः नाम सुदुर्जयः निशाचरः विक्रमैः त्वां वशं नेतुम् उपयाति। एतेन कारणेन हि अहम् अत्र त्वरितः आगतः अस्मि। अद्य दण्डप्रहरणस्य तव किं नु भविष्यति! एतस्मिन्नन्तरे देवर्षिः नारदः दूरात् उदितसूर्यसङ्काशं दीप्यमानं रावणस्य तद् विमानम् अपश्यत्। ततः महाबाहुः दशग्रीवः तत्र प्राणिनां सुकृतस्य दुष्कृतस्य च ते फलं भुञ्जते इति अपश्यत्। सः तत्र यमस्य अनुचरैः सह सैनिकान् अपि अपश्यत्। अपिच तत्र यमस्य घोररूपैः भयानकैः सैनिकैः बध्यमानाः प्राणिनः चीत्कारं कुर्वन्ति इत्यपि अपश्यत्। यमालये ये पापिनः आसन् तेषां दुर्गतिं ये च पुण्यात्मानः आसन् तेषां सद्गतिं रावणः अपश्यत्। एवं दृष्ट्वा सः राक्षसाधिपः रावणः स्वकैः कर्मभिर्दुष्कृतैः तान् पीडयमानान् स्वपराक्रमेण अमोचयत्। राक्षसराजेन दशग्रीवेण विमुक्ताः ते प्राणिनः तदा मुहूर्तं सुखम् अन्वभवन्। बलीयसा रावणेन मुच्यमानेषु प्रेतेषु संक्रुद्धाः प्रेतगोपाः राक्षसेन्द्रं प्रति अधावन्।

धर्मराजस्य सम्प्रधावतां शूराणां तदा कोलाहलशब्दः सर्वदिग्भ्यः समुत्थितः अभवत्। यमराजस्य ते शतसहस्रशः शूराः प्रासैः मुषलैः शूलैः परिघैः शक्तितोमरैः रावणस्य पुष्पकविमाने प्रहारम् अकुर्वन्। ततः रावणस्य ते महाबलाः सचिवाः यथाकामं यथाबलम् अयुध्यन्त। ततः अन्योन्यं प्रहरणैः भृशं प्रहारं कर्तुम् आरभन्त। इत्यवसरे यमदूताः रावणस्य सचिवान् त्यक्त्वा ते रावणं प्रति अधावन्। परन्तु बलवान् रावणः यमदूतैः मुक्तान् शूलगदाप्रासान् शक्तितोमरसायकान् शिलावृक्षान् अनायासेन न्यवारयत्। यदा तेषां वृक्षाणां शिलानां शस्त्राणां च दारुणं तद् वर्षं यमसैन्येषु पतित्वा धरणीतले अपतत्। ततः ते शतसहस्रशः यमसैनिकाः तानि सर्वाणि अस्त्राणि विनिर्भेद्य तं घोरमेकं राक्षसं रावणं प्रहर्तुम् आरभन्त। यमसैनिकानां प्रहारेण विमुक्तकवचः क्रुद्धः रावणः विमानं त्यक्त्वा भूम्याम् अतिष्ठत्। मुहूर्तेन लब्धसंज्ञः दशग्रीवः चापम् उद्यम्य तिष्ठ तिष्ठेति तान् यमसैनिकान् उक्त्वा तच्चापं व्यपकर्षत्। राक्षसः रावणः आकर्णात् चापं विकृष्य शरम् अमुञ्चत् यस्य शरस्य रूपं सधूमज्वालमण्डलम् आसीत्। रावणस्य चापात् मुक्तः सः शरः गुल्मान् द्रुमान् च भस्म कृत्वा प्राधावत्। तस्य शरस्य तेजसा यमस्य सैनिकाः दग्धाः भूत्वा निपातिताः अभवन्। ततः सचिवैः सह निशाचरः रावणः मेदिनीं कम्पयन् इव सुमहानादम् अकरोत्।

pradipnath997@gmail.com

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् - २६

अर्जुनः- भगवन्! कर्मयोगेन संसिद्धः पुरुषः यत् पवित्रं ज्ञानं तत् स्वयमेव आत्मनि प्राप्नोति इति त्वया कथितं, परन्तु तज्ज्ञानम् अन्यसाधकः केन प्रकारेण प्राप्नुयात्?

श्रीकृष्णः- यः संयतेन्द्रियः, साधनपरायणः, श्रद्धावान् च साधकः वर्तते, सः तज्ज्ञानं लभते। सः तत् ज्ञानं प्राप्य शीघ्रमेव परमशान्तिम् अधिगच्छति।

अर्जुनः- एतस्य ज्ञानस्य प्राप्तौ काऽपि बाधा स्याद्वा भगवन्?

श्रीकृष्णः- बाधा तु तादृशस्य जनस्य हि सम्भवेत्, यः स्वयं न किमपि जानाति, न वा अन्येषु आदरभावं प्रदर्शयति तेषां वचनं हि मन्यते, सः स्वयं हि संशयात्मा वर्तते, एतादृशः मनुष्यः अवश्यं पतति। तस्य कृते न वा अयं लोकः सुखदः भवेत्, न च परलोकः हि सुखदायी भवितुमर्हेत्। एवम् अज्ञानिनः, संशयात्मनः च मनुष्यस्य न क्वापि सुखदर्शनं सम्भवति।

अर्जुनः- यदा मनुष्यस्य संशयभावः नश्येत् तदा किं स्यात्?

श्रीकृष्णः- हे कुन्तीपुत्र! येन मनुष्येण समभावद्वारा समस्तकर्मणां सम्बन्धविच्छेदः विहितः, यस्य च कर्मतत्त्वज्ञानेन सम्पूर्णसंशयाः छिन्नाः, एतादृशं स्वरूपपरायणं पुरुषं कर्माणि न बध्नन्ति। तस्मात् हे धनञ्जय! त्वं ज्ञानरूपेण असिना हृदये समुत्पन्नं सर्वं संशयं छित्त्वा समभावे स्थिरः भव, युद्धरूपकर्तव्यस्य पालनार्थं च कामम् उत्तिष्ठ इति। (४/३९-४२)

इति श्रीमद्भगवद्गीतामूलग्रन्थम् आधारीकृत्य श्रीकृष्णार्जुनयोः संवादरूपेण सज्जीकृते गीताप्रश्नोत्तरेऽस्मिन् ज्ञानकर्मसंन्यासयोगनामकः चतुर्थोऽध्यायः सम्पूर्णः। श्रीकृष्णार्पणमस्तु!
(अनुवर्तिष्यते) नारदोपाध्यायः।

स्वापराधप्रायश्चित्तार्थं अरुणाद्रिं आत्मनः नाशमेव प्रार्थयत्। तदा करुणामूर्तिः अरुणाचलः उक्तवान्, "प्रभुत्वमापन्नस्य सर्वस्यापि रागादयः दोषाः भवन्ति। यः आयुषः कालः मया तुभ्यं दत्तः सः न निवर्त्यते। भवान् दूरं स्थित्वापि सर्वदोषनाशनम् अरुणाद्रिरूपम् एतल्लिङ्गं भजताम्। एतस्य स्मरणार्चनदर्शनकीर्तनप्रदक्षिणनमस्कारैः सर्वं कायिकं वाचिकं मानसिकं च क्षणादेव विलीयते।" "पूर्वं मदंशसम्भवः ब्रह्मा स्वयमत्र निर्मिते ब्रह्मपुष्करे तीर्थे स्नानं कृत्वा मोहमुक्तः अभवत्। भवानपि तत्र स्नानं कृत्वा मासम् यावत् मामभ्यर्च्य कल्मषमुक्तः भवतु।" "तथेत्युक्त्वा अरुणाचले पुष्करे तीर्थे स्नानं कृत्वा अरुणाचलं सम्पूज्य ब्रह्मा अपापः भूत्वा पुनश्च जगतः आधिपत्यं प्राप्तवान्।"

श्री अभिजित् तोडकरः

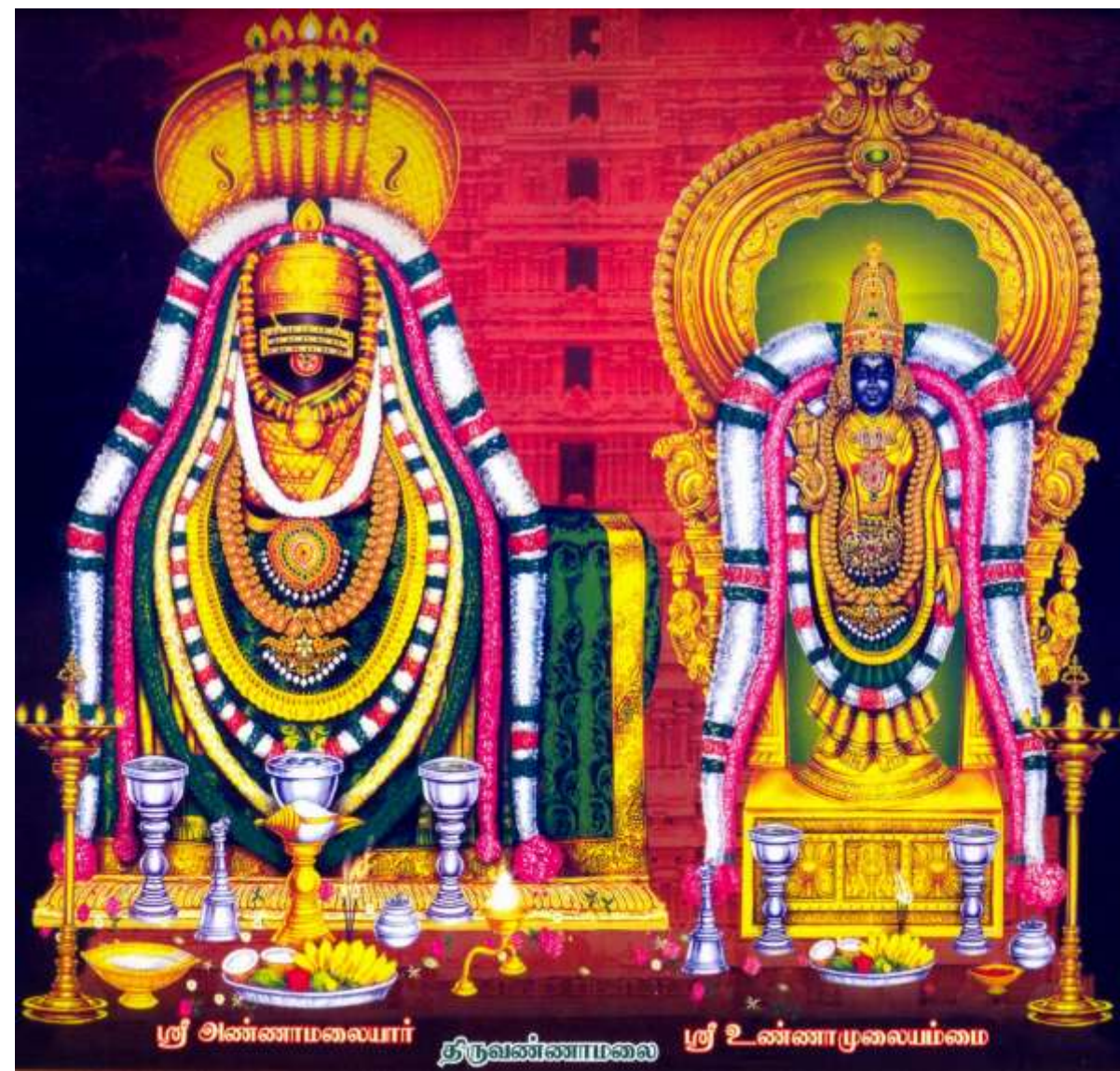
abhitdkr9@gmail.com

अरुणाचलमाहात्म्यम् (पूर्वार्धः) - ४ गौतममुनिकृतब्रह्मपुष्करमाहात्म्यवर्णनम्

शिवादेशानुसारं पार्वती अरुणाचलं प्राप्ता। अन्तस्तेजोमयं शान्तं अप्सरादिभिः नृत्यगीतैः पुष्पवृष्टिभिः च पूजितं तं स्थावरलिङ्गं दृष्ट्वा सा कौतूहलसमन्विता अभवत्। अत्रि- भृगु- भरद्वाज- कश्यप- अङ्गिरा- कुत्स- ?गौतमादयः मुनयः, योगिनां गणाः, विद्याधराः, सिद्धाश्च वाञ्छितवरप्राप्तये तत्र तपोरताः आसन्। गङ्गाद्याः सर्वाः सरितः सर्वाणि च तीर्थान्यपि तत्रैव वासं कुर्वन्ति स्म। "एतत् अरुणाद्रिनामकं दिव्यं तेजोलिङ्गं भवत्या नन्तव्यमि" ति सुरैः उक्ते पार्वती पुनः पुनः दिव्यलिङ्गं नतवती। सर्वैः महर्षिभिः आतिथ्यार्थं आहूता सा अवदत् यत् शिवाज्ञया मया गौतमऋषिरेव द्रष्टव्यः इति। तदा तैः गौतमाश्रमस्य स्थानं निर्दिष्टम्। तत्र प्राप्ता गौरी शिवभक्तोत्तमस्य गौतमस्य शिष्यगणद्वारा उत्तमातिथ्येन पूजिता अभवत्। समिदाहरणाय वनान्तरं गतः गौतमः अपि शिष्यगणेन शीघ्रं गत्वा पार्वत्याः आगमनविषये ज्ञापितः। गौर्याः आगमनमात्रेणैव महर्षेः आश्रमः मणिप्रासादसङ्कुलः विमानशतशोभितः अभवत्। तदूरात् दृष्ट्वा मम शिवभक्तेः अपूर्वफलमिदं यत् लोकमातुः ममाश्रमे आगमनम् अभवत् इति मन्यमानः गौतमः शीघ्रम् आश्रमं प्रतिनिवृत्तः।

शिवभक्त्यां तत्परं प्राप्तशिवसारूप्यं महातेजस्विनं तं मुनिं दृष्ट्वा गौरी तं प्रणन्तुम् आरेभे। तदा "किमेतत् !" इति साश्चर्यं सा मुनिना निवारिता। "हे जगन्मातः भक्तानुग्रहरक्षणस्य व्याजेन भवती शिवाज्ञया अत्रागता अस्ति। मम पूजां स्वीक्रियताम्" इत्युक्त्वा गौतमेन सा विधिवत्पूजिता। "कैलाशे घटितः प्रसङ्गः, शिवाज्ञया कम्पातटे भवत्याः तपाचरणं, अत्रागमनार्थं शिवस्य आदेशः इत्यादिविषये अहं सर्वं जानामि। तदनुगुणं भक्ताश्रममिमं प्राप्ता भवती मां कर्तव्यम् आदिशत्" इति गौतमेन उक्तम्। तदा कुतुकात् तं महामुनिं स्तुवन्ती अम्बा प्राह, "एतत् भवतः महावैभवं यत् शिवभक्तेषु भवानेव द्रष्टव्यः इति शिवेनाहम् आदिष्टा। बहून् शिवागमवेदपारगान् मुनीन् अतिरिच्य शिवभक्तेषु भवानेव अधिकः शिवस्य सम्मतः अस्ति। अहं शिवादेशानुसारं तपः कर्तुमत्र आगतास्मि। भवतः मुखात् अरुणाचमहिमानं श्रोतुमिच्छामि।"

तदा सः तपोनिधिः गौतमः अरुणाचलं ध्यायन् उक्तवान्, "हे भगवति, भवती सर्वविद्यानां जन्मदात्री शैवी माया। भवत्या अज्ञातं किं विद्यते? तथापि भक्तमुखात् शिवमाहात्म्यश्रवणं भक्तानामेव शाश्वतं शिक्षणं विद्यते तच्च भवत्याः तुष्टेः कारमपि भवति। अतः शिवाशिवप्रसादात् अहमेतत् वदिष्यामि।" एषः अरुणाद्रिः ब्रह्मा- विष्णु- सोम- भास्कर- वह्न्यादिदेवैः इन्द्रादिभिश्च दिक्पालैः अष्टसिद्धिप्राप्तये पूजितः। सिद्ध- यक्ष- चारण- गन्धर्व- विद्याधर- नाग- खगैः, सिद्धयोगिभिः मुनिभिश्च एषः तत्तत्पापशमनार्थं वाञ्छितप्राप्त्यर्थं च अर्चितः। एषः केवलं दर्शनेन पापानि नाशयति। "सेवितः इष्टप्रदः भवति। दूरतः कीर्त्यते चेत् अपि मोक्षदः भवति। एनं चित्ते ध्यायन्तः योगिनः शिवसायुज्यं प्राप्नुवन्ति।"

अरुणाचलसन्निधौ यत्किञ्चित् तप्तं, हुतं, जप्तं वा दत्तं तत्सर्वम् अक्षय्यं भवति।"

"पुरा शिवतेजांशेन उद्धृतौ ब्रह्मविष्णु परस्परम् अयुध्यताम्। तयोः अहङ्कारं नाशयितुं आदिमध्यान्तरहितेन तेजस्ताम्भस्य रूपेण शिवः तन्मध्ये प्रादुरभवत्। तस्य स्तम्भस्य आद्यन्तान्वेषणाय प्रवृत्तौ हंसवराहरूपधरौ तौ यदा तत्कार्ये असफलौ अभवताम् तदा भगवान् शम्भुः तेजोलिङ्गात् प्रादुर्भूय तौ समाश्वासयत् तौ इष्टवरान् च प्रादात्। तयोः विज्ञप्त्या सः अत्र लोकानुग्रहार्थं अरुणाचलनाम्ना स्थावरलिङ्गरूपेण तिष्ठति। तस्य माहात्म्यं यथार्थतया कथयितुं न कोटिशः वक्त्राण्यपि पर्याप्तानि।"

"पुरा सृष्टिचक्रे षण्णवतेः ब्रह्मणा कालः यदा अतीतः तदा विष्णुनाभेः समुत्पन्नः नवब्रह्मा पुनः जगतः सर्जनं कृतवान्। कामेन योगिनां तपोभङ्गं साधयितुं इन्द्रः तं एकस्याः अप्सरसः निर्माणं प्रार्थयत्। तां लावण्यगुणयुतां स्वनिर्मितां तिलोत्तमानाम्नीं कन्यां दृष्ट्वा ब्रह्मा स्वयमेव कामविह्वलः अभवत्। तं कामेन स्पृष्टुकामं ब्रह्माणं दृष्ट्वा सा अप्सराः तं नमस्कृत्य पुनश्च प्रदक्षिणव्याजेन तस्य दृष्टेः परं गन्तुकामा यदा ब्रह्मणः प्रदक्षिणाम् आरेभे तदा तां द्रष्टुं चतसृषु दिक्षु ब्रह्मणः चत्वारि मुखानि समुद्भूतानि।"

"तदा सा खगरूपं धृत्वा आकाशे उड्डयितवती। स्वयमपि खगस्य रूपं धृत्वा पश्चात् आयातन्तं ब्रह्माणं दृष्ट्वा तया अरुणाचलस्य आश्रयः कृतः। तया रक्षणार्थं प्रार्थितः अरुणाचलः महातेजस्विनमेकं निषादम् उदसृजत्। तेन निषादेन यदा ब्रह्मणः व्यापादनार्थं धनुः सज्जीकृतं तदा ब्रह्मणः मोहः तत्क्षणमेव नाशं गतः। नष्टमोहः ब्रह्मा